THE IMPACT OF THE DANIEL LICHARD'S WORK ON THE STABILISATION OF LITERARY FORM SLOVAK LANGUAGE IN EDUCATION

[VPLYV DANIELA LICHARDA NA USTALO VANIE SPISOVNEJ SLOVENCINY VO VYUCOVANI SLOVENSKEHO JAZYKA]

Jana Nemcekova

doi: 10.18355/PG.2019.8.2.12

Abstract

Within this project we are concentrating on Daniel Lichard and Sturovci and their aim to stabilisation Slovakian literary language in education for High schools. In the first chapter we focus on the biographic data of Daniel Lichard. We briefly outline his family background and studies, which influenced him also in his further working and Lichard's journalistic activity. The second chapter is concerned with the Impact Lichard's work in education for Students.

Key words

Daniel Lichard, Slovak language, literary form of language, education

Anotácia

Cieľom príspevku Vplyv Daniela Licharda na ustaľovanie spisovnej slovenčiny vo vyučovaní slovenského jazyka je poukázať na význam tohto slovenského publicistu a spisovateľa pri formovaní spisovnej slovenčiny. Príspevok je členený na dve kapitoly. V prvej kapitole analyzujeme Lichardove biografické údaje a publicistickú činnosť a v druhej kapitole uvedieme využitie na vyučovacej hodine, v rámci ktorej by sme mohli študentom priblížiť činnosť tohto významného, no málo známeho autora.

Kľúčové slová

Daniel Lichard, slovenský jazyk, spisovný jazyk, vyučovací proces

Úvod

Daniel Lichard je napriek svojej výnimočnej a záslužnej činnosti na poli slovenskej žurnalistiky stále v periférii pozornosti slovenskej verejnosti. Popri menách ako Štúr, Hurban, Hodža, Hattala či Kollár sa mu nedostáva potrebnej pozornosti a pre slovenských študentov je takmer neznámym pojmom.

Príspevok je rozčlenený na dve kapitoly. V prvej kapitole predstavíme osobnosť Daniela Licharda, spomenieme jeho rodinné pomery, vzdelanie, národnú, osvetovú i publikačnú činnosť. V druhej kapitole sa zameriame na to, ako môže byť osobnosť Daniela Licharda a jeho činnosť začlenená do vyučovacieho procesu. Na základe štúdia Lichardovej činnosti si môžu študenti uvedomiť, aký zložitý bol vývin spisovnej slovenčiny v druhej

polovici 19. storočia a ako jeho publicistické diela prispeli k ustáľovaniu a rozširovaniu slovenčiny medzi širokou verejnosťou.

1. kapitola

Daniel Lichard sa narodil v januári 1812 v Slovenskej Ľupči do rodiny evanjelického farára Daniela Licharda staršieho a Anny Messerschmidtovej. Základnú školu vychodil Lichard v rodisku, potom pokračoval v štúdiách v Rimavskej Sobote a v Kežmarku.

V roku 1828 sa stal študentom evanjelického lýcea v Bratislave. Popri štúdiu teológie a prírodných vied sa Lichard začal zapájať aj do verejného života – stal sa spoluzakladateľom a neskôr aj jedným z predsedov Spoločnosti Československej. Po skončení štúdia sa na istý čas stal vychovávateľom synov bratislavského obchodníka Adama Jurenáka, s ktorými v roku 1833 navštívil Taliansko. Po návrate napísal gramatiku talianskeho jazyka v latinčine „Gramatica linguae italicae“ a zo zisku z predaja si zafinancoval štúdium na viedenskej teologickej fakulte.

Po vyštudovaní teológie vo Viedni v roku 1837 sa stal Lichard kaplánom v Tisovci a neskôr farárom v Ochtinej.

O rok neskôr prijal miesto profesora na evanjelickom lýceu v Banskej Štiavnici. Počas svojho pôsobenia na gymnáziu prispel k vzdelávaniu významných osobností, napr. Daniela Márothyho, Andreja Sládkoviča alebo Jána Seberinyho ml. Založil tu lyceálne prírodovedecké múzeum a vydal učebnicu matematiky v maďarčine, aby utlmil útoky proti jeho osobe obviňujúce ho z panslavizmu.

Na tomto mieste však kvôli zdravotným problémom pôsobil len jeden rok a následne odišiel do Skalice, kde sa vrátil k svojmu pôvodnému povolaniu, a to k postu evanjelického farára. V Skalici sa spriatelil s Andrejom Radlinským a Jozefom Hurbanom.

Lichard sa v tomto čase aktívne zapájal do verejného života a podporoval Štúrove sociálne zákony a zákony o zrušení poddanstva, ktoré Štúr presadzoval na Uhorskom sneme. Osvetu medzi ľuďmi, ktorá sa týkala správneho hospodárenia a šetrenia, šíril Lichard prostredníctvom ľudovýchovných kalendárov.

Prvý obrazový kalendár v štúrovskej spisovnej slovenčine popularizujúci prírodné vedy, nové poľnohospodárske metódy a ostatné veci týkajúce sa hospodárstva, vychádzal v rokoch 1847 – 1851 a v 1861 – 1863 pod názvom Domová pokladnica (KLÁTIK, 2012, s. 5 – 15).

Okrem najvýznamnejšieho ľudovýchovného kalendára *Domová pokladnica* vydal Lichard aj ďalšie kalendáre. V rozmedzí rokov 1856 – 1858 vychádzal vo Viedni *Časník, národný českoslovanský obrázkový kalendár*, v rokoch 1846 – 1865 redigoval pre Maticu slovenskú *Národný kalendár*.

V roku 1865 začal Lichard vydávať *Slovenský kalendár*, ktorý bol obsahovo zameraný na hospodárstvo a rozvíjanie národných cností pospolitého ľudu. Kritizoval ľudské neresti, servilnosť, ústupnosť, prílišnú pokoru, bojzlivosť a hlavne alkoholizmus, pretože práve toto boli podľa neho vlastnosti, ktoré môžu za ľudský úpadok.

Na stránkach *Slovenského kalendára* sa tiež objavovalo niekoľko článkov, ktoré mali u čitateľov prebúdzat' národné cítenie, lásku k vlasti a k ľudozvučnej slovenčine.

Lichardovi vyšlo aj niekoľko brožovaných prác, ktoré sa obsahovo podobali kalendárom. V roku 1867 vyšla v skalickej Škarniclovej kníhtlačiarni príručka *Malý gazda* s podtitulom *Počiatky hospodárskych vedomostí v otázkach a odpovediach vysvetlené*. V roku 1871 vyšla v Skalici príručka *Mladá gazdiná*, ktorá bola rozdelená do dvoch kapitol a dvanástich podkapitol. Príručka bola písaná pre potreby slovenských žien pri starostlivosti o domácnosť. Brožúra *Malý účtovník* vyšla v roku 1874 v skalickej tlačiarni Jozefa Škarnicla. Lichard prostredníctvom brožúry informoval verejnosť o metrickej sústave mier a váh, ktoré mali vstúpiť do platnosti od 1. januára 1876 na celom území Uhorska.

Významným ľudovýchovným dielom Daniela Licharda je dvojdielna *Slovenská obrázková čítanka hospodárska*, ktorá vyšla v martinskom Kníhtlačiarenskom účastinárskom spolku.

Lichard si veľmi dobre uvedomoval, aká dôležitá je osvetová činnosť ľudí v hospodárskej oblasti. Domnieval sa, že *Domová pokladnica*, ktorá už v tom čase vychádzala, nepokryje všetky potreby verejnosti vo vzdelávaní v takejto oblasti, preto sa pustil do vydávania Novín pre hospodárstvo, remeslo a domáci život. Noviny začali vychádzať týždenne od 5. apríla 1848.

Na začiatku roka 1849 po dohode s vrcholnými predstaviteľmi národného hnutia podal Lichard žiadosť o povolenie vydávať nové slovenské politické noviny pod názvom *Slovenský pozorník*. Prvé číslo *Slovenského pozorníka* vyšlo 4. apríla 1849 v Skalici. Noviny síce vychádzali v štúrovskej spisovnej slovenčine, no museli prejsť cenzúrou poľného maršála Alfréda Windischgratza, ktorý mal na starosti správu vojenskej a administratívnej moci na slovenskom území. Ten sa obával panslavizmu, ktorý by bol prostredníctvom novín šírený medzi slovenskou verejnosťou.

Slovenský pozorník vychádzal dvakrát týždenne do 27. apríla, vyšlo teda len sedem čísel.

Hlavným dôvodom pre ukončenie vydávania novín bolo to, že Lichard prijal ponuku na post redaktora novovzniknutých *Slovenských novín* vo Viedni (Houdek, Kobliha, 1943, s. 27). *Slovenské noviny* ako oficiálne politické periodikum začali vychádzať 10. 7. 1849.

Práve Lichardova činnosť v tomto propagačnom periodiku viedenskej vlády mala spôsobiť nezhody medzi Lichardom a predstaviteľmi slovenského národného života. Nešlo len o provládny charakter novín, ale aj o jazyk, v ktorom boli noviny písané – o tzv. slovakizovanú češtinu, ktorá v čase ustálenia Štúrovej spisovnej slovenčiny po vydaní Hattalovej príručky Krátka mluvnica slovenská bola v slovenskom prostredí destabilizačným nástrojom. V ich čele na poste redaktorov stáli Daniel Lichard a Andrej Radlinský. Licharda odporúčal Ján Kollár, ktorého ako reprezentanta slovenského národa vybrala samotná Viedeň najmä kvôli jeho rozporom so štúrovcami.

Noviny prestali vychádzať 31. 12. 1861, kedy sa po prijatí Októbrového diplomu a Februárového patentu opäť zhoršili vzťahy vlády k národnostiam v monarchii. Vydávanie *Slovenských novín* stratilo zmysel a rapidne klesol aj počet odoberateľov, ktorí prestali veriť v možnosti spolupráce s Viedňou.

Vo svojom poslednom príspevku, ktorým sa Lichard lúčil s čitateľmi *Slovenských novín*, pripomenul, že sa vždy snažil uspokojiť všetky skupiny čitateľov, aj keď si uvedomuje, že niektorých zrejme sklamal a stratil ich dôveru (Parenička, 2012, s. 48). Rozčarovaný Lichard sa po zániku *Slovenských novín* v roku 1862 vrátil do Skalice. V roku 1850 sa Lichard oženil s Kristínou Vrchovskou, s ktorou spoločne vychoval dvoch synov Dušana a Milana a dcéru Máriu, ktorá zomrela ako devätnásťročná. Veno, ktoré Lichard získal zo svadby s Kristínou, použil na vydávanie ľudových kalendárov a hospodárskeho časopisu *Obzor*.

Obzor, bol tematicky zameraný na včelárstvo, záhradníctvo, dobytčárstvo, poľnohospodárstvo a hygienu. Pri tvorbe článkov Lichard spolupracoval s rôznymi vedcami a odborníkmi z ústavov a spolkov, napríklad s Ríšskym geologickým ústavom vo Viedni, so Spolkom uhorských lekárov a prírodovedcov a s profesorom Branislavom Zochom. V časopise *Obzor* veľmi často podporoval založenie kultúrno-spoločenskej inštitúcie Matice slovenskej a po jej vzniku sa stal členom matičného matematicko-fyzikálneho odboru a prispievateľom do periodika *Letopisy Matice slovenskej*.

Daniel Lichard zomrel po ťažkej chorobe 17. novembra 1882 v Skalici. Svojej rodine síce zanechal pomerne veľké dlhy, keďže väčšinu finančných prostriedkov rodiny investoval do vydavateľskej činnosti, ale slovenskému národu vďaka nemu zostalo rozsiahle literárne a publicistické dielo – vyše päťtisíc článkov, kalendáre a menšie hospodárske príručky, ako napríklad *Malý gazda*, *Malá gazdiná*, *Malý účtovník*. Spolu to bolo vyše deväťdesiat zväzkov kníh s mimoriadnou kultúrno-umeleckou hodnotou (RUTTKAY, 1961, s. 11-53).

Vďaka Lichardovej publicistickej činnosti dochádzalo k popularizácii spisovnej slovenčiny medzi bežným obyvateľstvom, ktoré sa v tej dobe len ťažko dostávalo nielen k vzdelaniu ako takému, ale hlavne k vzdelaniu v slovenskom jazyku.

Vďaka nebyvalému jazykovému citu, ktorým Lichard oplýval, dokázal vytvárať neologizmy v hospodárskej oblasti, v ktorej slovenčina ešte nemala dostatočne vybudovanú slovnú zásobu.

Preberaním a upravovaním slov z iných jazykov, predovšetkým z nemčiny, latinčiny, češtiny alebo vlastným vytváraním vznikli vďaka Lichardovi slová ako rušeň, štipec, náradie, či tekutina.

V Domovej pokladnici sa objavuje hneď niekoľko nových termínov z rôznych oblastí. V astronómii ide o slová ako drobnovid alebo delakovid. Vo fyzike slová trihranné sklo, vidmo dúhové, teplomer, elektrina – hrmovina. Z chémie sú to slová pomenúvajúce chemické prvky ako salajka, dráslo, živé striebro alebo rtuť, kostík alebo fosfor, či pomenovania činnosti ako kalieť alebo žahartovať, zatvrdzovať železo. Z oblasti techniky sa vďaka Lichardovi začali používať slová ako galvanická vatrena alebo battery,

pružina alebo gumma elasticum. Osobitnú kapitolu tvorili novovznikajúce slová z oblasti zoológie – drúbež/hyd, diví gunári, ostrovid/rys obecný a z biológie – bujaková zelina, lipnica, lúčna tráva, burák/ropa hospodárska.

Lichard bol detailista, preto pri slovách uvádzal nielen nové názvy, ale aj názvy ľudové, či slová, ktoré sa používajú na pomenovanie v iných jazykoch. Napr. Posed biely, latinsky Bronia alba L, nemecky Weisze zaunrube, česky posed bílý a ľudovo záplotník, divá repa, kukučina, zemská tekvica, oseh, černoposed, psia čerešňa. Alebo slovo povetroň – grécky aerolith česky meteorit a ľudovo svetluška.

Ku koncu života sa Lichard opäť uzmieril so svojim najväčším rivalom – Jozefom Miloslavom Hurbanom, s ktorým mal dlhšiu dobu veľmi napäté vzťahy. Napäté vzťahy medzi Lichardom a štúrovcami sa ešte viac vyostрили po úmrtí Jána Kollára, ktorý sa po revolúcii a počas pôsobenia vo Viedni stal Lichardovým vzorom. Po Kollárovej smrti (23. 1. 1852), nahnevaný a zdruvený Lichard obvinil Jozefa Miloslava Hurbana zo spoluviny za Kollárovu predčasnú smrť.

V *Slovenských novinách* Lichard vydal článok s názvom *Poslední mučeníctvo Jána Kollára* (1852), v ktorom je nahnevaný na to, ako *Pohlady* ľutujú smrť Kollára napriek sporom, ktoré s ním predstavitelia *Pohľadov* mali. Lichard doslova píše: „Kollára zavraždili surovosti Hurbanových Pohľadov! A pomysli, poctivý rodáku! Ako bohaprázdni, ale d'abelskou zlosti nadani lidé, nyní oznamují v Pohladech smrt Kollára velkými literami, pod obrázkem, pomník jeho představujícím. I muželi bezočivost, bezcharakternost, nehanblivost, lidská dále pokročiti? No však se Vám postavil pomník věčné hanby a potupy od každého poctivého Slováků.“ (Ruttkay, 1961, s. 145).

Celú situáciu s nevôľou a rozčarovaním sledovala aj ostatná literárna obec. Boj medzi Lichardom a Hurbanom spomínal v liste A. H. Škultétymu aj Jonathan Čipkay, ktorý písal nasledovne: „Len by bolo k vinšovaní, aby Hlboké a Viedeň medzi sebou pokoj mali. Tie ustavičné trenice nie sú ku vzdělaní, ale k pohoršení. Jedna i druhá stránka má zásluhy u Slováků, dobře by bolo tedy, aby sa ešte i tieto stránky zjednotili, a to sa nestane, len tak, keď v svojich časopisoch jeden druhému ani nespomenú, ale len písať budú, čo najlepšie a čo najviac.“ (Pražák, 1923, s. 108).

Vzťahy medzi Lichardom a Hubanom sa začali zlepšovať po zrušení marcovej dohody a obmedzení Lichardovej činnosti na stránkach *Slovenských novín*. Tak ako Licharda a Hurbana rozdelila smrť Kollára, tak ich paradoxne spojila smrť Ľudovíta Štúra. Hurban sa po smrti Štúra rozhodol urovnať spory a vykonať smerom k Lichardovi ústretový krok. Lichardovi poslal článok o Štúrovej smrti, uverejnený v *Slovenských pohľadoch* a súkromný list, v ktorom písal:

„Osud prekrutý zachvátil nás so smrti Ľudevítovou, novou touto ránou přibýlo nám živým práci, úloh, zármutku. Na život tento nadšený, na osobu tuto vznešenou zapomínat sa musíme priučovat, prvé by sme nemohli ctít zapomenout neblahých ran minulosti? Podávám Vám pravici přýtelisko-slovanskou k zapomenutí věčného všeho, co mezi námi dosud sa stalo neblahého a k oživení možná – někdejších svazkův. Tímto

listem k srdci, článkem k výborným Novinám Vaším se hlásim“ (Ruttkay, 1961, s. 147).

7. augusta 1856 poslal Hurban do *Slovenských novín* nasledujúcu správu: „Z literárneho oboru Vám nemam co oznámiti, leda že toužebnne očekávame Váš „Časník“ kery pořad ještě „Domovou pokladnici“ jmenuji. Přijmetež na ten čas 20 předplatitelů. S bohem M. J. Hurban.“ Lichard reagoval správou: „Děkujeme Vám srdečně za tento důkaz přátelské ochotnosti“ (Ruttkay, 1961, s. 148).

2. kapitola

Napriek tomu, že Daniela Licharda považuje odborná verejnosť za prvého profesionálneho slovenského žurnalistu a oceňuje jeho vydateľskú a osvetovú činnosť, pre súčasných študentov je jeho meno takmer neznáme. Osobnosť Daniela Licharda nie je začlenená do učebných osnov napriek tomu, že sa jeho meno spája nielen s literárnou činnosťou, ale aj s ustáľovaním spisovného jazyka, či s činnosťou Matice slovenskej.

V rámci učebných osnov by sme vyučovaciu hodinu týkajúcu sa Daniela Licharda mohli zaradiť do štvrtého ročníka, kedy študenti preberajú vznik a vývin jazyka, spisovné obdobie, jazykové reformy a kodifikácie, štúrovcov. Poznanie života a tvorby Daniela Licharda môže byť pre študentov prínosné z viacerých dôvodov. Študenti môžu lepšie pochopiť nielen vývin slovenského jazyka ako proces ovplyvňovaný mnohými faktormi – spoločenskou a politickou situáciou, činnosťou vtedajších vzdelancov, ale i to, že používanie foriem jazyka nemá časovo ohraničenú platnosť, vzniká, zaniká a vyvíja sa postupne. Aj zmeny vo vývine spisovného slovenského jazyka a vtedajšiu jazykovú situáciu môžeme osvetliť práve vďaka činnosti Daniela Licharda. Ten sa stal redaktorom *Slovenských novín* v roku 1949, t. j. v čase, keď bola jazyková situácia na Slovensku nestabilná. Štúr a Hurban presadzovali slovenčinu na fonetickom princípe napriek tomu, že väčšina prívržencov spisovnej slovenčiny sa prikláňala k pravopisu navrhovanému Hodžom a Hattalom. Časť starších evanjelických kňazov na čele s Jánom Kollárom však ešte stále presadzovala staroslovenčinu, ktorú nakoniec viedenská vláda vyhlásila za úradný jazyk na Slovensku. Tak sa stala staroslovenčina aj jazykom *Slovenských novín*, ktorých redaktorom bol aj Daniel Lichard. Lichard zavedenie staroslovenčiny odôvodňoval zmenou spoločenskej situácie a potrebou zjednotiť národ. V tomto období sa dostal pod vplyv Jána Kollára, v tej dobe už človeka príliš konzervatívneho a politicky málo pružného. Nesúhlasil s „ľudovosťou a malou kultivovanosťou“ štúrovčiny, ani s jej fonetickým princípom, ktorý bol už aj tak nahradený princípom etymologickým, presadzovaným hlavne M. Hattalom a A. Radlinským v ich opravenej slovenčine. Za úpadok Štúrovej slovenčiny mohlo podľa Hattalu to, že Štúr i Hurban boli po revolúcii pod policajným dozorom, a tak sa priestor na presadzovanie názorov otvoril Kollárovi. Lichard sa po vzore Kollára postupne odklonil nielen od používania štúrovčiny vo svojich vlastných dielach, ale aj od aktivít a názorov, ktoré presadzovali ľudia v okruhu Ľudovíta Štúra. V zavedení staroslovenčiny videl záruku pre splnenie prísľubu samostatnosti Slovákov zo strany Viedne. Používanie češtiny podľa neho malo byť na osoh

národnému životu napriek tomu, že jazyk je jeden zo základných znakov svojbytnosti národa a že dovtedy verejne sympatizoval s väčšinou štúrovských aktivít a bol prívržencom štúrovčiny. Prechod Licharda od štúrovčiny – „opravenej slovenčiny M. Hattalu“ až k staroslovenčine a češtine bolo prekvapením aj pre širokú slovenskú verejnosť a Lichard sa v tom čase stal terčom kritiky najmä J. M. Hurbana. Niektorí si Lichardovu zmenu názoru v jazykovej otázke vysvetľovali ako posluhovanie viedenskej vláde, no on tvrdil, že štúrovčina už splnila svoju úlohu v revolúcii a ďalej je treba ustáliť pomery v jazykovej i politickej situácii.

Na vzťahu Licharda a štúrovcov možno študentom ozrejmiť problematiku vtedajšej slovenskej inteligencie, ktorá zohrávala významnú úlohu pri formovaní národného života a vzťahov medzi nimi.

Na publicistickej činnosti Daniela Licharda si môžu študenti uvedomiť ťažkosti, ktoré súviseli s uvedením spisovného jazyka do praxe. Lichardovo najvýznamnejšie dielo *Domova pokladnica* vyšlo po prvý raz v roku 1947 v spisovnej štúrovej slovenčine. Práve týmto dielom dokázal, že slovenčina, ktorá síce existovala len tri – štyri roky, dokáže napriek nevelkej slovnej zásobe v oblasti odbornej terminológie pokryť aj náučnú sféru. Lichard oplýval nebyvalým jazykovým citom, ktorý mu pomáhal pri vytváraní neologizmov v oblastiach, kde slovenčina ešte nemala vybudovanú dostatočnú slovnú zásobu. Slová, ktoré dnes používame bežnej komunikácii, sú často neologizmy vytvorené Danielom Lichardom. Vďaka Lichardovej publicistickej činnosti dochádzalo k popularizácii spisovnej slovenčiny medzi bežným obyvateľstvom, ktoré sa v tej dobe len ťažko dostávalo nielen k vzdelaniu ako takému, ale k hlavne vzdelaniu v slovenskom jazyku.

Vďaka Lichardovej publikačnej činnosti sa štúrovská slovenčina dostávala medzi bežné obyvateľstvo – do domov, škôl či spolkov a rozšírilo sa pole jej pôsobenia.

Prostredníctvom vyučovacej hodiny zameranej na osobnosť Daniela Licharda môžu študenti lepšie pochopiť zložitú situáciu v čase formovania a ustaľovania spisovnej slovenčiny a tiež si utvoriť obraz o jeho osobnom prínose v oblasti slovenskej jazykovedy a žurnalistiky.

Hodina, ktorá by bola zameraná na osobnosť Daniela Licharda by pre študentov mohla byť prínosná z viacerých smeroch.

Okrem toho, že by sa študenti o tejto významnej osobnosti, ktorá však v súčasnosti nie je dostatočne prezentovaná, mohli dozvedieť nové a zaujímavé informácie, Lichardova osobnosť by ich istým spôsobom mohla motivovať k činnosti, prebudiť v nich národné cítienie a pocity vlastenectva.

Veď práve Lichard je príkladom človeka, ktorý pre svoj národ – pre jeho vzdelanie a osvetu urobil maximum, pričom zabudol na svoj vlastný osobný život či prospech, ktorý by z tejto činnosti mohol mať.

Práve osobnosť Daniela Licharda je jednou z tých, ktorá by sa našim deťom mala prezentovať ako vzor. Hlavne pre jeho dobré vlastnosti ako cieľavedomosť, usilovnosť, oddanosť, nezlomnú vieru, chuť sa vzdelávať a pracovať na sebe a pod.

Práve tieto vlastnosti by sa mali rozvíjať aj u samotných študentov, aby z nich vyrástli obetaví a zapálení ľudia, ktorí by svojou aktivitou strhli aj ostatných.

Bibliographic references

- ANSAK, S. 1932. Daniel G. Lichard: zivotopisny nastin. Bratislava: Slovenska knihtlaciaren.
- KACALA, J. – KRAJCOVIC, R. 2011. Prehľad dejin spisovnej slovenčiny. Martin: Matica slovenska. ISBN 978-80-8128-006-1.
- KLATIK, M. 2012. Daniel Gabriel Lichard: zivot a dielo. Liptovsky Mikulas: Transcius. ISBN 978-80-7140-389-0.
- PARENICKA, P. 2012. Daniel Gabriel Lichard – zivot a dielo. In: Daniel Gabriel Lichard: Zbornik z konferencie pri príležitosti 200. vyročia narodenia a 130. vyročia umrtia Gabriela Daniela Licharda. Zostavila V. Drahosova, Skalica : Urad TTSK, 2012.
- PISUT, Milan: Dejiny slovenskej literatury II – literatura narodneho obrodenia. Bratislava: SAV 1960
- RUTTKAY, F. 1961. Daniel Gabriel Lichard a novinarstvo jeho doby. Martin: Matica Slovenska.

Mgr. Jana Nemčeková
Department of Slovak language and literature
Faculty of Arts
Constantine the Philosopher University in Nitra
Štefánikova 67
949 74 Nitra
Slovakia
janka9312@gmail.com